

Miljöutskottet

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna 2017—2020

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna 2017—2020 (SRR 3/2016 rd): Ärendet har remitterats till miljöutskottet för eventuellt utlåtande till finansutskottet. Tidsfrist: 13.5.2016.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- konsultativ tjänsteman Armi Liinamaa, finansministeriet
- ekonomichef Timo Jaakkola, miljöministeriet
- chefsplanerare Tommi Laanti, miljöministeriet
- sakkunnig i bostadsfrågor Laura Hassi, Finlands Kommunförbund.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Miljö- och naturvård

Under ramperioden minskar anslagen inom miljöministeriets förvaltningsområde med cirka 14 miljoner euro, det vill säga med 7,9 procent, vilket är omkring 0,3 procent av hela ramen. Anslagen sjunker från cirka 202 till ungefär 181 miljoner euro 2017 och till 166 miljoner euro 2020. Ur Statens bostadsfond, som ligger utanför budgeten, finansieras dessutom vissa stöd för att främja boende. Omkostnadsanslaget till miljöförvaltningen minskar med 4,8 procent 2016–2020.

Det är bra, anser utskottet, att regeringen inte föreslår ytterligare nedskärningar inom förvaltningsområdet eftersom ramen i vilket fall som helst pekar neråt. Kostnadsbesparingar kan främst genereras via pensionsavgångar. I det rådande läget är det inte direkt lätt att behålla expertisen och samtidigt måste prioriteringen av relevant kompetens omprövas. Utskottet understryker att det blir allt viktigare att avsätta de krympande resurserna så att insatserna ger största möjliga utdelning.

Utlåtande MiUU 8/2016 rd

Med minskande resurser är det också viktigt att handlingsplanen för den biologiska mångfalden i skogarna i södra Finland (METSO) får fortsätta tack vare ett anslag på 8 miljoner euro. Målet för METSO har varit att 96 000 hektar värdefulla skogsområden ska skyddas. Med stöd av naturvårdslagen har omkring 60 000 hektar skyddats inom ramen för programmet och målet är att 96 000 hektar ska ha skyddats senast 2025. Dessutom kan miljöstödet enligt lagen om finansiering av hållbart skogsbruk också användas för andra ändamål inom ramen för anslaget, exempelvis för objekt som uppfyller urvalskriterierna i METSO. Finlands miljöcentral använder anslagen till objekt med miljöstödet i överensstämmelse med programmen för enskilda livsmiljöer i METSO och arbetar för att skapa nätverk som säkrar biologisk mångfald i regionalt hänseende. Via lagen om finansiering av hållbart skogsbruk har avtal om miljöstödet ingåtts omfattande 34 028 hektar, naturvård planerats för 11 866 hektar och naturvårdsarbete genomförts på 4 265 hektar.

Utskottet vill betona det angelägna i att den på frivillighet baserade arbetsmodellen för METSO fortsätter för att fördelarna med den inte ska gå förlorade; programmet har vunnit en bred acceptans och lett till goda resultat. Det är också angeläget, menar utskottet, att de resurser som nu minskar avsätts så verkningsfullt som möjligt, det vill säga för att så länge som möjligt eller permanent skydda de objekt som är värdefullast med avseende på mångfalden. Än så länge äventyrar de krympande anslagen inte möjligheterna att nå det samlade målet, men från och med 2020 bör anslagen stiga för att målen ska nås.

Enligt utskottet är det också värdefullt att Finlands hundraårsjubileum 2017 högtidlighålls genom att en ny nationalpark inrättas för att skydda naturen i vårt land och att spetsprojektmedel i ramen har lyfts över till budgeten för i år för att det ska finnas tillräckligt med pengar för att förbereda nationalparken. Dessutom inrättas ett naturskyddsområde i Porkkala. Samtidigt förbättras möjligheterna till friluftsliv där.

Anslagen till skydd av Östersjön är utspridda över flera moment i budgeten och det är svårt att få grepp om helheten. Utskottet ser gärna satsningar på cirkulär ekonomi och restaurering av vattendrag. På grund av näringsbelastningen blir vattendragen övergödda och tillståndet i insjöarna och i Östersjön kommer att vara dåligt länge än. Det största frågetecknet är den diffusa belastningen i Finland och andra kuststater vid Östersjön. Mängden näringsämnen och humus som sköljs ut i vattendragen ska minska och samtidigt ska jordbruket bli mer självförsörjande inom näringsämnen och energi. Större mängder näringsämnen ska tas tillvara i känsliga områden med målet att minst 50 procent av gödsel och kommunalt avloppsslam ska omfattas av avancerad behandling senast 2025. I regeringens satsningar på spetsprojekt tilldelas sektorn kumulativt 34 miljoner euro. Punktbelastningen på vattendragen kan tekniskt sett hanteras lättare, men utsläppen på grund av diffus belastning, det vill säga i synnerhet näringsbelastning, är svårhanterbara och förbättringar i vattenstatus kan ses först långt senare. Dessutom måste reduktionsfisket fortsätta. Man bör i synnerhet hålla ett öga på vilka positiva effekter anslagen för detta har på vattenstatus. Samtidigt vill utskottet uttrycka sin oro för den tilltagande nedskräpningen av Östersjön.

Satsningar på näringskretsloppet ingår i ett större mål för att backa upp bioekonomi och cirkulär ekonomi. Utskottet understryker att bioekonomi och cirkulär ekonomi också har potential för att lyfta fram möjligheterna med finländsk kompetens och miljöteknik. För att kunna vara en föregångare krävs det att Finland har tillräckligt många försöks- och referensanläggningar och att de tilldelas adekvata resurser. Det behövs också resurser för att främja måluppfyllelsen via offentlig

Utlåtande MiUU 8/2016 rd

upphandling. Därför behöver stat och kommuner satsa på att förbättra sin upphandlingskompetens.

Med avseende på vattenvårdsmålen är det en stor fråga att staten inte längre stöder anläggning av matarledningar. För vattenvården är det bra att de tre pågående projekten har kunnat eller kommer att avslutas tack vare ett tilläggsanslag som riksdagen godkände 2015. I år finns det kvar ungefär tre miljoner euro för mindre överföringsavlopp. Efter det tar stödet slut.

Följaktligen är det kommunerna och de som ger upphov till avloppsvatten som nu har hela ansvaret. Utskottet vill påminna om att rådgivningen om avloppsvatten i glesbygden bör fortsätta för att de fastighetsspecifika avloppsvattensystemen i glesbygden ska ligga på den nivå som behövs för vattenvården. Det vore dessutom både kostnadseffektivt och miljöpositivt om fler gick in för att skaffa torrtoalett. Den nya generationens klosetter lämpar sig också för inomhusbruk i vanliga bostadsfastigheter. De är luktfria och erbjuder samma komfort som traditionella vattenklosetter. Med fler torrtoaletter behöver avloppsvattnet inte renas från fosfor och kväve. Det finns fortfarande omkring 120 000 fastigheter som med hänvisning till den gällande lagstiftningen antas behöver vidta åtgärder för att restaurera sitt avloppssystem. En översyn av lagstiftningen om behandling av avloppsvatten i glesbygd är under arbete i överensstämmelse med regeringsprogrammet och en propositionen kommer att lämnas senast i höst.

Det är angeläget att satsa på att bekämpa oljeskador och andra miljöskador. Finland har 20 oljebekämpningsfartyg, vilket utgör en god grund för att upprätthålla hög nivå på bekämpningsberedskapen. Reparationen av forskningsfartyget Aranda blir snart klar och därefter minskar anslagen till fartygsinvesteringar med fyra miljoner euro. Dessutom ska inköp av apparatur för oljebekämpning och utrustning för bekämpning på öppet hav finansieras. Man satsar på att förbättra beredskapen för oljebekämpning genom att utrusta ett nytt utsjöbevakningsfartyg och en isbrytare med oljeinsamlingsutrustning. Det är dock inte helt lätt att upprätthålla tillräckligt hög beredskap när trafiken på Östersjön och därmed också risken för skador ökar hela tiden. Ett nytt fartyg bör få köpas in för att säkra avfallshanteringen i skärgården. Det kunde samtidigt bistå vid oljebekämpning, och Oljebekämpningsfonden kunde ges möjlighet att stödja inköpet.

Bostadsbyggande till överkomligt pris

Ett av regeringens mål är att arbeta för mer bostadsbyggande för att möta efterfrågan på bostäder. Med räntestödsfullmakterna för 2016 kan cirka 7 500 nya bostäder byggas och omkring 4 500 gamla bostäder renoveras och med fullmakterna för borgenslån inemot 2 000 nya hyreslägenheter byggas. Vidare kan det med anslaget för bostadsrätter byggas 1 160 bostadsrätter och cirka 640 bostadsrätter renoveras.

Statens bostadsfond medger årligen 15 miljoner euro i stöd för kommunalteknik och 20 miljoner euro i så kallade startbidrag för bostadsbyggande till överkomligt pris. Årligen avsätts 25 miljoner euro i reparationsstöd för att hjälpa äldre att bo kvar hemma och för att installera hissar. Reparationsstöden betalas med medel från både statsbudgeten och statens bostadsfond.

Utskottet hänvisar till sitt utlåtande (MiUU 7/2015 rd) om budgetpropositionen för 2016 och uppger att ett större utbud på billigare lägenheter i tillväxtcentra är ett av de viktigaste målen för bo-

Utlåtande MiUU 8/2016 rd

stadspolitiken. Bostadsutbudet har redan länge varit för litet i relation till efterfrågan, inte minst i Helsingforsregionen. Läget kommer sannolikt att försämrats i höst när fler asylsökandes ansökningar om uppehållstillstånd avancerar och de behöver bosättas. Överlag krävs det åtgärder med många olika effekter för att öka utbudet på bostäder och tomter i takt med efterfrågan och större effektivitet i planeringen av markanvändningen för att samordna transportbehoven och boendet.

Bostadsutbudet till överkomligt pris kan inte utökas eller över huvud taget en sund och fungerande bostadsmarknad upprätthållas utan att satsningar på boende, markanvändning och trafik integreras och sammanhålls. Tanken är att tillföra Helsingforsregionen större konkurrenskraft genom bättre samarbete mellan kommunerna å ena sidan och mellan regionen och staten å andra sidan för att lösa problemen med markanvändning, boende och trafik. Investeringar i infrastruktur för kollektivtrafik skapar en plattform för förbättrad samhällsstruktur och start för större bostadsproduktion. Enligt utskottet är det utmärkt att samarbetet mellan kommunerna stärks och att nya avtal om markanvändning, boende och trafik (MBT) sannolikt fastställs i juni.

För att det den reglerade hyresbostadsproduktionen ska öka måste staten skjuta till pengar. Anslagen till startbidrag och stöd till kommunalteknik är viktiga stöd till MBT-avtalen. Utskottet ser det som viktigt att praxis med avsiktsförklaringar fortfarande vidareutvecklas. Startbidrag bör kunna ges all ny ARA-hyresbostadsproduktion utan inskränkningar. Utskottet framhåller att den typen av stimulansåtgärder inom bostadsbyggande avslutades 2015. Det finns alltså inte längre något startbidrag för borgenslån och den lägre självriskräntan har avskaffats.

Kommunerna i Helsingforsområdet har kommit överens om betydande ökningsplaner i planläggningen av bostadsområden. Ett av målen med avtalet är att höja bostadsproduktionen i Helsingforsområdet i överensstämmelse med efterfrågan. Det betyder att det finns förutsättningar för att bygga upp till 10 000 fler bostäder än under den avslutade avtalsperioden. Det bindande detaljplanemålet kommer att vara 6,1 miljoner kvadratmeter våningsyta och produktionsmålet 60 000 bostäder, vilket är en ökning med 20 procent.

Statlig medfinansiering i trafikprojekt spelar en betydande roll för att MBT-avtalen ska ros i land. Följaktligen är finansieringsbeslut av största vikt, exempelvis 84 miljoner euro till den planerade snabbspårbanan Spår-Jokern mellan Östra centrum i Helsingfors och Kägeludden i Esbo och 71 miljoner euro till ett spårvägsprojekt i Tammerfors, som gör det möjligt att bygga 46 000 bostäder kring banan och förtäta stadsstrukturen.

Fokus i MBT-avtalet i Tammerforsområdet ligger på att integrera strukturen genom att styra boende, arbetsplatser och tjänster till den befintliga strukturen, centra och kollektivtrafikzoner. Bostadsproduktionsmålet för avtalsperioden är något under 13 000 bostäder. I Åboregionen är målet cirka 10 000 bostäder. I markanvändningen ligger fokus på att utveckla centrumområden, de viktigaste tätorterna och områdena kring stationer. Åtgärderna för att göra Åbo Ringväg mer funktionell är fördelade mellan stat och kommuner. Avtalet stöder också planeringen av en snabb tågförbindelse mellan Åbo och Helsingfors. Även MBT-avtalet för Uleåborgs stadsregion styr utvecklingen inom markanvändning, boende och trafik i framtiden.

Men efterfrågan på bostäder ökar kontinuerligt i tillväxtcentra och inte minst i Helsingforsområdet. Samtidigt stiger priset på fritt finansierad hyresbostadsproduktion, i fjol med 3,4 procent. Hy-

Utlåtande MiUU 8/2016 rd

resnivån i Helsingforsområdet är så hög att den är ett hinder för att få personal till lågavlönade jobb inom servicesektorn. Utskottet understryker att pendlingsregionerna måste ses ur ett bredare perspektiv. Efterfrågan kan balanseras upp regionalt, om det satsas mer på kollektivtrafiken exempelvis mellan Helsingfors och Åbo, både på direktbanan och kustbanan, och anläggs en bana till mellan Helsingfors och Tammerfors. Det kan skapa större lugn på bostadsmarknaden. Över lag bör boende till överkomligt pris vara det långsiktiga och konsekventa mål som eftersträvas genom ett utvecklingsprogram med en räckvidd över flera regeringsperioder.

Avslutningsvis framhåller utskottet att ombyggnationen också i Finland vid det här laget är större än nybyggnationen. Det kommer att krävas massiva investeringar för att göra det nuvarande bostadsbeståndet energieffektivt. Efterfrågan på reparationsstöd kommer alltså att öka. Trots det har reparationsstöden till energisaneringar utvecklats. Årligen avsätts 25 miljoner euro för reparationsstöd och det går uteslutande till stöd för att äldre ska kunna bo kvar hemma. Huvuddelen av reparationsstöden används för att stödja installation av hissar i existerande flervåningshus och för behovsprövade understöd för renovering av bostäder för äldre och personer med funktionsnedsättning. Också stödet till hissinstallationer är lågt eftersom det finns efterfrågan på bidrag upp till 35—40 miljoner euro. Stöden är av stor betydelse för att stödja äldre som bor hemma. En genomgripande revidering av systemet pågår. När befogenheterna helt och hållet lyfts över från kommunerna till ARA är det extra viktigt att den tredje sektorn får ha kvar sin rådgivning i reparationsfrågor. Det garanterar ett effektivt system.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Miljöutskottet föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 3.5.2016

ordförande Satu Hassi gröna
vice ordförande Silvia Modig vänst
medlem Anders Adlercreutz sv
medlem Petri Honkonen cent
medlem Mikko Kärnä cent
medlem Rami Lehto saf
medlem Kai Mykkänen saml
medlem Riitta Myller sd
medlem Martti Mölsä saf
medlem Saara-Sofia Sirén saml
medlem Ari Torniainen cent
ersättare Arto Pirttilahti (delvis) cent.
ersättare Mari-Leena Talvitie saml.

Utlåtande MiUU 8/2016 rd

Sekreterare var

utskottsråd Marja Ekroos.

Utlåtande MiUU 8/2016 rd

Avvikande mening

Motivering

Bostadsbyggande till överkomligt pris

Som utskottet säger kommer fler bostäder till överkomligt pris i tillväxtcentra att vara ett av de viktigaste målen med bostadspolitiken. Bostadsutbudet har redan länge varit för litet i relation till efterfrågan, inte minst i Helsingforsregionen. Läget kommer sannolikt att försämrats i höst när fler asylsökandes ansökningar om uppehållstillstånd avancerar och de behöver bosättas. Överlag krävs det åtgärder med många olika effekter för att öka utbudet på bostäder och tomter i takt med efterfrågan och större effektivitet i planeringen av markanvändningen för att samordna transport-behovet och boendet.

Regeringen har inte utnyttjat alla möjligheter och medel för att det ska byggas fler bostäder till överkomligt pris. Följande förslag finansieras av Statens bostadsfond, som inte ingår i budgeten och som ska använda sina medel till att stödja hyresgäster och bygga bostäder till överkomligt pris.

Villkoren för det 40-åriga systemet med statliga räntestödslån försämrades i början av 2016. Det råder ingen jämvikt mellan det statliga stödet och begränsningarna. Med dagens ränteläge är statens fyllnadsborgen på lånen det enda "stödet" som motvikt till begränsningarna. Självriskandelen av räntan steg den 1 januari 2016 åter till 3,4 procent från 1 procent. De försämrade villkoren kommer att leda till att den statligt stödda produktionen av hyresbostäder minskar i volym samtidigt som hyrorna stiger. Självriskandelen av räntan på räntestödslån måste ligga kvar på 1 procent 2016—2019. En genomgripande översyn av systemet måste ha högsta prioritet för aktörer som är investerare och exempelvis för modeller baserade på kortfristiga räntor. Man bör överväga att sänka räntan bestående till en konkurrenskraftig nivå.

Under lågkonjunkturer kan aktiviteten i byggsektorn höjas genom satsningar på ombyggnation. Investeringar i reparationer har stor spridningseffekt på sysselsättningen och den ekonomiska aktiviteten. Ett stort antal flervåningshus byggda på 1960- och 1970-talen börjar vara i behov av renovering. År 2015 betalades det sammanlagt 40 miljoner euro i reparationsstöd. I budgetpropositionen för 2016 är beloppet sänkt med 15 miljoner euro. Vi måste satsa betydligt mer på ombyggnation än de 25 miljoner euro per år som regeringen föreslår, minst 50 miljoner euro årligen. Reparationsstöden ska framför allt användas för att förbättra energieffektivitet och tillgänglighet.

Fullmakten för investeringsstöd till grupper med särskilda behov ligger på 122,2 miljoner euro 2016. Fullmakterna har använts helt och hållet de senaste åren och det har kommit ansökningar för fler projekt än det kunnat beviljas bidrag. Men jämfört med förra perioden blir det en nedskärning med nästan 20 miljoner euro. Investeringsbidragen för grupper med särskilda behov måste ligga på samma nivå som i ramarna för förra perioden, alltså på minst 140 miljoner euro om året för hela ramperioden.

Naturvård

Utlåtande MiUU 8/2016 rd

Miljöministeriets naturvårdsbudget har redan genomgått en nedskärning som relativt sett hör till de allra största. Det äventyrar uppfyllelsen av miljömålen och strider mot målen för bioekonomi och bioenergi i regeringsprogrammet. När skogen i allt större utsträckning utnyttjas ekonomiskt och avverkas, är det extra viktigt att skydda biodiversiteten. Annars riskerar vi att bygga bioekonomi på lösan grund. Det skulle utskottet ha sagt ut i sitt utlåtande.

Avvikande mening

Vi föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 3.5.2016

Riitta Myller sd
Silvia Modig vänst
Satu Hassi gröna